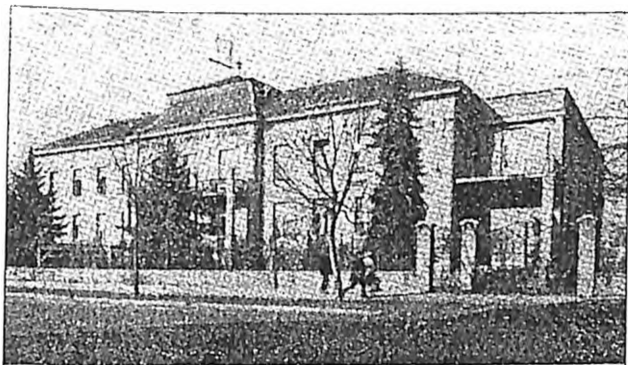

Paula HIRSLER

U KUĆICAMA, ODVOJENI OD SVETA

Ovo svedočenje je, u stvari, deo prigodnog govora Paule Hiršler, koja je govorila u Zagrebu, 15. decembra 1957. godine povodom ponovnog otvaranja jevrejskog doma „Lavoslav Švarc“ u Zagrebu. Ovo je, kako je sama navela, govorila u ime devetoro preživelih starica i staraca, i to: Klementine i Jakoba Firsta, Ivke i Emanuela Majlendera, Jakoba Kona, Ide Kon, Matilde Grinvald, Mici Poper i Paule Hiršler.

„Švarcov dom“ (stara zgrada) na Masarikovoj cesti u Zagrebu

Od sto staraca u bivšem Švarcovom domu u Zagrebu, koliko nas je bilo početkom 1941. godine, od kojih 78 žena i 22 muškarca, danas nas je devetoro u životu.

Naše stradanje počelo je 8. aprila 1941. godine, kada su nam okupatori Nijemci, nakon ulaska u Zagreb, uputili jednog svog oficira i naredili upravite-

lju doma Singeru da se u roku od 24 sata moramo svi iseliti, te nam nakon toga oduzeli sve prostorije sa cjelokupnim inventarom.

Možete zamisliti kakav je to strašan, težak udarac bio za sve nas, kada nam je tim naređenjem oduzet naš dom, u kojem smo toliko

godina tako sretno i ugodno živjeti i sigurni bili da ćemo u njemu još mnogo godina boraviti, sve do kraja života.

Napuštajući naš dom, morali smo okupatoru predati svu našu ličnu posteljinu i naše lične stvari za njihove oficire i vojnike. Starci i stari- ce, koji su u Zagrebu imali još nekoga od svoje rodbine preselili su se privremeno kod njih, dočim nekoliko težih bolesnika i staraca zadržano je za par dana u podrumu Švarcovog doma, a 30 štićenika bilo je preseljeno u Rapsku i Draškovićevu ulicu u neke kuće, iz kojih se nikada više nisu vratili niti se ikada saznalo za njihovu sudbinu. Nas nekoliko bilo je smješteno u jednoj kući u Boškovićevoj ulici broj 3, ali su nas, nakon kraćeg vremena, skupa sa teškim bolesnicima i starcima iz podruma Švarcovog doma, prebacili u dvije male kućice kraj Stenjeveca, nedaleko od Zagreba, koje su stajale na otvorenom polju a koje nam je priskrbio tadašnji predsjednik općine dr Glikstal.

U tim malim kućicama živjelo je nas sedamdeset i iz njih nismo smjeli nigdje izlaziti bez naročite dozvole stenjevačkog liječnika dr Pinjuha. Mnogo smo oskudjevali, naročito u hrani jer sobom nismo smjeli ništa ponijeti, a okupatori nam nisu davali ništa, već se je za nas starala naša općina, koja nam je s vremena na vrijeme donosila živu- žne namirnice. Mnogo straha, patnji, nespavanja i uzrujavanja pretr- pjeli smo za sve vrijeme našeg životarenja u tim malim i nezdravim kućicama, gdje su nas često posjećivale ustaše.

Mjeseca oktobra 1941. godine upali su jednog dana u naše kućice nekoliko ustaša i povelili sobom upravitelja doma, gospodina Singe- ra, gospođu Najman sa dvoje djece i našu bolničarku Miciku, koja

Lavoslav Švarc (1837–1906) 4. maja 1905. testamentom je zaveštao sredstva za izgradnju doma za stare i nemoćne

je bila „arijevka“, a nekim sretnim slučajem spasila se je kćerka gospode Najman, dok su upravitelja Singera, gospodu Najman i njegovog šestogodišnjeg sinčića Tomicu likvidirali.

Iste godine, mjeseca novembra, u kasno doba noći upali su iznenada Nijemci u naše kućice i od svih staraca izabrali nas trinaestoro, među kojima sam i ja lično bila, te nas odveli u Jankomir, gdje su nas odmah počeli preslušavati i mučiti. Nakon toga ubacili nas u jedan mračan bunker, svih trinaestoro, te smo za ležaj dobili samo posve malo mokre slame. Putem od Stenjeveca do Jankomira dok smo pješaćili pratio nas je veliki pljusak, tako da smo se svi bili prehladili. Tu smo gladovali 40 sati, dok na našu sreću nije uspjelo starici iz onih kućica, sada pok. Katici Preger da, prebučena u seljačko odijelo, kupi od tamošnjih seljaka nešto živežnih namirnica i nama donese.

U bunkeru smo pretrpjeli užasan strah i izgubili živce jer smo stalno predosjećali i strahovali da ćemo tamo i završiti životom. Tu smo ostali 10 dana a nakon toga vratili su nas ponovo u one male kućice, gdje su bili naši ostali starci. Kasnije smo doznali da, za ovaj naš spas iz Jankomira, imamo zahvaliti tadašnjem švicarskom konzulu u Zagrebu.

Povratak iz Brezovice u Zagreb 1947. godine

U tim malim kućicama kraj Stenjeveca, životarili smo i patili se preko tri godine, kada nam je jednog dana saopćeno da se moramo iz njih iseliti i preseliti u Brezovicu, kraj Zagreba.

Jednog dana došlo je nekoliko kamiona te su nas sa našim stvarima utovarili i, po najvećoj zimi, kiši i snijegu, 5. decembra 1944.

godine prebacili u Brezovicu i smjestili u jednu malu i veoma trošnu kućicu, bivšu žandarmerijsku stanicu, koja se sastojala samo od dvije male sobe, koje normalno mogu primiti najviše desetak osoba.

Naša općina, uvidjevši tešku situaciju u kojoj su nas smjestili, nadogradila je još dvije sobe veličine po 10 kvadratnih metara, kako bi donekle komotnije smjestili naše teške bolesnike i nas ostale. Općina nam je povremeno i tu donosila živežne namirnice. U Brezovici smo također životarili sve do oslobođenja cijele zemlje. Ovdje su nas posjećivali dr Glikstal, Kišicki i dr Milan Švarc, naš bivši okulista, još iz Švarcovog doma.

*Novi dom, zadužbina Lavoslava Švarca, podignut 1957.
na Bukovačkoj cesti u Zagrebu*

Najteže dane u životu imali smo pred samo oslobođenje 1945. godine kada je jednog popodneva naišla crna legija Luburića i saopćila nam je da smo svi osuđeni na klanje; ali, na našu veliku sreću, kasnije iste noći, naišla je odnekle grupa partizana, koja nas je spasila i oslobodila.

I poslije oslobođenja mi smo ostali u Brezovici, sve do aprila 1947. godine, kada smo se preselili u naš dom u Mlinarskoj cesti broj 25, koji je za nas bio adaptiran i u kojem smo živjeli i danas živimo, zalaganjem predstavnika naše Jevrejske općine u Zagrebu.

Odmah nakon oslobođenja 1945. godine, češće su nas posjećivali u Brezovici, gospodin Montiljo, naš predsjednik, kao i gospođa Blanka Doner i interesirali se za naš život i za sve ostale naše potrebe. Često su nam donosili hranu, odjeću i druge stvari koje su primali preko

jevrejske općine za nas. Osim toga i Ženska sekcija je u više navrata organizirala dječje i muzičke priredbe i programe, kako bi naši izmučeni starci lakše i ugodnije dočekali preseljenje u Zagreb i donekle barem zaboravili na grozote tih godina.

Spomenuti drugovi, pri svakoj svojoj posjeti, tješili su nas i govorili nam da ćemo se za kratko vrijeme preseliti u bolje i zdravije prostorije u Zagrebu, što je konačno uslijedilo u proljeće 1947. godine.

Za nas starce koji smo preživjeli sve strahote i grozote Drugog svjetskog rata, bili su i ostaju nasretniji dani u našem životu: dan oslobođenja 1945. godine, dan preseljenja iz Brezovice u Dom na Mlinarskoj cesti i, evo današnji dan kada smo dočekali da ugledamo naš novi, veličanstveni dom.